

АЗƏРБАЙҶАН

ƏДƏБИ - БƏДИИ ЖУРНАЛ

10
1984

АЗƏРБАЙҖАН

Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын
ајлыг әдәби-бәдии журналы

10

ОКТЯБР

1984

БУ НӨМРЭДӘ:

ПОЕЗИЈА

НҮСҮЈН АРИФ — Ше'рләр	3
ФӘРИДӘ ӘЛИЈАРБӘЛЛИ — Ше'рләр	87
ӘЛИЈАР ЈУСИФЛИ — Ше'рләр	88
РӘФИГ ЗӘКА — Ше'рләр	89
ФИРУЗӘ МӘММӘДЛИ — Ше'рләр	136
ЗӘЛИМХАН ЈАГУБ — Ше'рләр	138
МАЛИК ФӘРРУХ — Ше'рләр	140

НӨСР

ЧИНКИЗ НҮСҮЈНОВ — Фәтәли фәтһи (роман, сону)	8
ӘЛФИ ГАСЫМОВ — Тој көчәси (роман, сону)	92

Г. Б. ЗАКИРИН АНАДАН ОЛМАСЫНЫН 200 ИЛЛИЈИ

АРАЗ ДАДАШЗАДӘ — Сөзүн көсәри	143
ДҮНЈА ӘДӘБИЈАТЫНЫН КОРИФЕЛӘРИ	
КИ де МОПАСАН — Диләнчи; Дәниздә (һе-кајәләр)	147

САЛМАН МУМТАЗЫН АНАДАН ОЛМАСЫНЫН 100 ИЛЛИЈИ

ӘКБӘР АҒАЈЕВ — Шәхсијәтинә вурулдугум ин: сан	154
---	-----

ӘРЗАГ ПРОГРАМЫ: ПРОБЛЕМЛӘР, МУЛАҺИЗӘЛӘР

СӘН ЈАНМАСАН, МӘН ЈАНМАСАМ, БИЗ ЈАН-МАСАГ... (Дилсуз Мустафајевин Әфган вә Гулу Хәлиовла сәһбәти)	159
---	-----

ССРИ ХАЛГЛАРЫ ӘДӘБИЈАТЫНДАН

ТАМАЗ ГОДЕРДЗШИВИЛИ — Папирос түстүсү ичиндә алабөчәкләр (һекајә)	168
---	-----

ХАТИРӘЛӘР, ДУГУЛАР

МӘММӘД АРИФ, САБИТ РӘНМАН, РӘСУЛ РЗА, НИКАР РӘФИБӘЛЛИ вә АДИБ БАБАЈЕВИН фонотекадан көтүрүлмүш сәһбәтләри	173
---	-----

КИТАБЛАР, РӘ'ЛЛӘР

ӘШРӘФ ШӘФИЈЕВ — Шаир! Гајалара, дағла-ра сөјкән!	181
ВИЛАЈӘТ ГУЛИЈЕВ — Бизим Мајаковски	183
РАСИМ НӘБИОҒЛУ — һәјатилик	186
ШИРИНДИЛ АЛЫШАНОВ — Мүасирлик мөвге-јиндән	187
КИТАБ РӘФИ	190

ЈАҲШЫ АДАМЛАРЫН АРАСЫНДА

[М. Мүшфиг һаггында]

Мән Микајыл Мүшфиглә дост идим. Бир-биримизин хәтрини чох истәјәрдик. Көрүшмәдijимиз, сөһбәт еләмәдijимиз бир күн олмазды. Онунла ики дөфә башга шәһәрә кетмишәм. Бир дөфә Тбилисijә, бир дөфә дә Јеревана. Тбилисijә сәфәримиз барәдә ајрыча јазмаг фикриндәјәм.

1935-чи илин пайызында Ермәнистан республикасынын он беш илији мүнәсибәтилә биз бир груп Азәрбајчан јазычысы — Мәммәд Сәид Ордубади, Јусиф Вәзир Чәмәнзәминли, Микајыл Мүшфиг, Мейди Хүсәјн, бир дә мән Ермәнистан Јазычылар Иттифагынын дөвәти илә Јеревана гонаг кетдик. Мейди Хүсәјнин тәкиди илә јолумузу Газахдан салдыг. Газахда чох гыса бир истираһәтдән сонра Диличана јолландыг. Газахла Диличан арасындакы мәнзәрәли вә сәфалы јолда Мүшфиглә јан-јана отурмушдуг. О, балача ушаглар кими һәр ағача, һәр јарпаға, һәр чичәјә севинирди. Јолда раст кәлдијимиз дәрәләри, дағлары, төпәләри каһ шаيرانә тәшбиһләрлә охшајыр, каһ нәјә исә бәнзәдир, каһ да ше'р охујурду. Онун һафизәси елә бил бөјүк, зәнкин бир китабхана иди. Орада нә барәдә истәсән ше'р тапмаг мүмкүн иди. Диличанда, көһнә бир мейманханада бизим үчүн јер сахламышдылар. Ордубади илә Чәмәнзәминлијә худмани бир нөмрә, бизим үчүмүзә исә үмуми отагда јер вердиләр. Биз үмуми отаға дүшмәјимизә фикир вермәдик. Өз арамызда дедик ки, онсуз да сәһәрә кими јатан дејилик. Бу гәдәр көзәл јердә кечә јатмаг олар? Нә исә, Јереван бизи күллә, чичәклә гаршылады. «Интурист»ин габагына чохла адам топлашмышды. Онлар бизи гаршылајан ермәни јазычылары иди. Бу јазычылар бизи бүтүн Јереван сәфәриндә мүшајиәт еләдиләр. Күндә ики-үч јердә олурдуг. Һәр јердә дә чыхыш еләмәк, ше'р охумаг лазым кәлирди. Бу ағырлыг да, әсасән, Мүшфигин үзәринә дүшүрдү. Мүшфиг өз оријинал ше'рлериндән башга А. Исаакјандан, Ј. Чаренсдән тәрчүмәләр охујурду. Динләјичиләр Мүшфиг ше'ринин аһәнкинә, атәшинә вурулмушдулар, дөфәләрлә ону сәһнәјә чағырылдылар. Хүсусән, Азәрбајчан рајону олан (азәрбајчанлылар јашајан — ред.) Ве-дибасарда Мүшфигин мүвәффегијәти бөјүк олду. Орда бизим башымыза бөјүк бир издиһам топлашмышды. Мүшфиг «Һәјат севкиси» ше'рини тәзәчә јазмышды. Бу ше'ри она тәкрар-тәкрар охутдулар. Мүшфигин сәси һәлә инди дә гулагымдадыр:

Аһ, мән күндән-күнә бу көзәлләшән
Ишыглы дунјадан нечә әл чәким?!
Бу јерлә чарпышан, көјлә әлләшән
Достдан, ашинадан нечә әл чәким?!

Мүшфиг бу ше'ри бөјүк илһамла охујурду. Онун дурушунда, сәсинин аһәнкиндә гәрибә бир лирика вар иди. Бу да тамашачылара бөјүк тә'сир бағышлајырды. Анчаг о, сон дәрәчә тәвазәкар олдуғундан һеч бир мүвәффегијәт, һеч бир алгыш башыны фырландырмырды. Нә гәдәр истәсәләр ше'р охујурду, ше'рдән јорулдум демирди. Бизин мүхтәлиф музејләрә, тарихи абидәләрә, Јереванын көрмәли, бахмалы јерләринә апарырдылар. Бир күн бизи Јереванын мәшһур конјак заводуна апармышдылар. Гоча бир профессор әлли иллик, јүз иллик чәлләкләр барәдә бизә мәлүмат верирди. Бундан сонра биз Јереванын үзүм бағларына кетдик. Кәһрәба кими үзүм салхымлары салланмыш чардагын алтында, отларын үстүндә узаныб динчәлдик. Гочаман јазычыларымыз мейманханада идиләр. Бағда биз үчүмүз идик. Мүшфиг вәчдә кәлмишди. Әввәлчә Фүзулидән, Вагифдән, Тофиг Фикрәтдән, сонра да өз ше'рлериндән охуду. О, өз јазыларынын һамысыны әзбәр билирди. «Тар» ше'рини охујанда бизә елә кәлирди ки, тәнәкләрин, үзүмләрин арасында ким исә һәзин-һәзин тар чалыр.

Јеревандан Ленинанан јолу илэ дөндүк. Ики машынымыз вар иди. Ала-
коз дагынын өтөјиндө бир колхозда бизи әјлөдилөр, шөрөфимизә бөјүк гонаг-
лыг дүзөлтдилөр, бизи кабаба вә мачар шөрабына гонаг еләдилөр. Јәгин бу шө-
рабдан сүрүчүләримиз артыг ичмишдилөр, чүнки Ленинанан дағларынын башыш-
да Мүшфигкилин машыны гөзаја уғрады. Хошбәхтликдөн бәдбәхт һадисә олма-
ды. Ленинанан хәстәханасында Мейди илэ Мүшфигин үз-көзүнү сарыдыгдан сө-
ра јолумуза давам етдик. Мүшфиг һаггында дүшүнөркөн онунла кечирдијимиз
хош күнләри хатырламамаг мүмкүн дејил...

(11 ијун 1968-чи илдә лентә алыныб).